

درس خارج فقه حضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فی غسل الجنابة

موضوع جزئی: موجبات جنابت

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

تاریخ: ۹ آذر ۱۳۹۹

مصادف با: ۱۳ ربیع الثانی ۱۴۴۲

جلسه: ۳۷

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

در جلسه گذشته سؤالی مطرح شد و آن، این بود که آیا بین قلیل یا کثیر بودن منی فرق است، یعنی آیا می توان گفت که اگر منی کم باشد، غسل لازم نیست و اگر منی زیاد باشد غسل واجب است؟

در پاسخ عرض شد که مرحوم سید (ره) معتقد است که بین قلیل بودن و کثیر بودن مقدار آبی که خارج می شود، فرقی نیست و فرمود که هر چند که آن آبی که خارج می شود به اندازه سر سوزن باشد، غسل واجب می شود. دلیل این حکم نیز اطلاق روایاتی است که در این رابطه وارد شده اند زیرا در این روایات قید قلت یا کثرت نیامده است، بلکه صرف انزال الماء موجب وجوب غسل جنابت می شود، بنابراین، کثرت الماء دخالتی در حکم مذکور، مبنی بر وجوب غسل ندارد.

البته از بعضی از روایات استفاده می شود که اگر خروج منی کم باشد، غسل واجب نمی شود که روایت ذیل از آن جمله است؛ صحیحہ معاویہ بن عمار: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ الرَّجُلِ احْتَلَمَ فَلَمَّا انْتَبَهَ وَجَدَ بَلَلًا قَلِيلًا، قَالَ: «لَيْسَ بِشَيْءٍ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَرِيضًا فَإِنَّهُ يَضَعُ فَعَلَيْهِ الْغُسْلُ»^۱.

مضمون روایت مذکور این است که طبق فرمایش امام صادق (ع)، اگر شخص از خواب بیدار شود و رطوبت کمی را ببیند، غسل بر او واجب نیست مگر اینکه مریض باشد که به خاطر مریضی، رطوبت به صورت ضعیف از او خارج می شود که در این صورت باید غسل کند.

گفته اند که از این روایت استفاده می شود که ملاک در وجوب غسل این است که منی خارج شده از انسان زیاد باشد، بنابراین، اگر منی خارج شده، کم باشد، غسل واجب نیست.

اشکال بر استدلال به روایت مذکور

روایت مذکور بر مدعا [عدم وجوب غسل در فرض کم بودن منی] دلالت ندارد زیرا این روایت در رابطه با رطوبت مشتبه وارد شده است و ربطی به منی ندارد و کلام امام (ع) که فرموده است «لیس بشیء» به این معنا است که نسبت به رطوبت مشتبه که کم باشد حکم منی بار نمی شود و الا اگر منی باشد، کم و زیادش در وجوب غسل فرقی نمی کند و چه کم باشد و چه زیاد باشد غسل واجب می شود، البته منی معمولاً به صورت متعارف از شخص خارج می شود، مگر مریض باشد که به خاطر مرض، ضعیف و کم خارج می شود، بنابراین، منظور از «احتلم» که در روایت آمده است، خروج منی نیست، بلکه معنای آن، این است که شخص در خوابش چیزی، مثل مواقعه و امثال آن را می بیند و بعد از اینکه بیدار می شود، رطوبتی می بیند که مشتبه به منی است و شک دارد

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۸، ص ۱۹۴، ح ۲.

که منی است یا منی نیست که چون به منی بودن آن یقین ندارد، غسل واجب نیست، و الا اگر یقین داشته باشد که منی از او خارج شده است، غسل واجب است، چه مقدار منی خارج شده، کم باشد و چه زیاد باشد.

مرحوم سید (ره) در ادامه نوشته است: «سواء كان بالوطء أو بغيره»^۱.

به نظر مرحوم سید (ره)، خروج منی موجب وجوب غسل می‌شود، اعم از اینکه منی به واسطه وطی خارج شود یا از راه دیگری؛ غیر از وطی، خارج شود.

ملاک برای وجوب غسل این است که یکی از عناوین انزال یا إمناء بر مایع خارج شده، صدق کند که اگر یکی از این عناوین صدق کند، غسل واجب است و فرقی نمی‌کند که آن مایع از طریق وطی خارج شود یا از راهی غیر از وطی خارج شود.

مؤید حکم مذکور، روایت عبید الله حلبی است؛ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ الْحَلْبِيِّ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الْمُفْخَذِ عَلَيْهِ غُسْلٌ؟ قَالَ: «نَعَمْ إِذَا أُنْزِلَ»^۲.

در روایت مذکور از امام صادق (ره) در رابطه حکم تفخید سؤال شده است که اگر کسی تفخید کند [و وطی صورت نگیرد]، غسل واجب است؟ آن حضرت (ع) فرموده است که اگر انزال صورت گیرد غسل واجب می‌شود.

مرحوم سید (ره) در ادامه نوشته است: «مع الشهوة أو بدونها»^۳.

به نظر مرحوم سید (ره)، خروج منی موجب وجوب غسل می‌شود، اعم از اینکه همراه با شهوت خارج شود یا بدون شهوت خارج شود.

در رابطه با خروج منی با شهوت یا بدون شهوت، دو بحث مطرح می‌شود؛ یکی در رابطه با مردان و دیگری در رابطه با زنان است. در رابطه با مردان گفته شده است که شهوت در انزال منی معتبر است، یعنی انزالی موجب غسل می‌شود که با شهوت صورت گرفته باشد. دلیل این حکم، صحیحه علی بن جعفر است؛

عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع)؛ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَلْعَبُ مَعَ الْمَرْأَةِ وَيُقَبِّلُهَا فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَنِيُّ فَمَا عَلَيْهِ؟ قَالَ: «إِذَا جَاءَتِ الشَّهْوَةُ وَدَفِعَ وَفَتَرَ لِيُخْرِجَهُ فَعَلَيْهِ الْغُسْلُ وَإِنْ كَانَ إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ لَمْ يَجِدْ لَهُ فِتْرَةً وَلَا شَهْوَةً فَلَا بَأْسَ»^۴.

علی بن جعفر از بردارش حضرت موسی بن جعفر (ع) درباره شخصی که با همسرش بازی می‌کند و او را می‌بوسد، پس منی از او خارج می‌شود، سؤال کرده است که وظیفه‌اش چیست؟ آن حضرت (ع) فرموده است که اگر خروج منی از روی شهوت باشد و بدنش به خاطر خروج منی سست شود باید غسل کند، اما اگر حالت سستی برای او پیش نیاید و خروج منی همراه با شهوت نباشد، غسل بر او واجب نیست.

با استناد به روایت مذکور، عرض می‌شود که خروج منی باید همراه با شهوت باشد تا موجب وجوب غسل گردد لذا اگر شهوتی در کار نباشد، غسل واجب نمی‌شود.

۱. سید محمدکاظم، طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۲۷۷.

۲. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۷، ص ۱۸۶، ح ۱.

۳. سید محمدکاظم، طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۲۷۷.

۴. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۸، ص ۱۹۴، ح ۱.

اما مرحوم صاحب حدائق (ره)، مرحوم صاحب وسائل (ره) و مرحوم آیت الله حکیم (ره) روایت مذکور را بر تقیه حمل کرده‌اند و گفته‌اند که استناد به روایت مذکور بر اعتبار قید شهوت در خروج منی و به تبع آن حکم به وجوب غسل، صحیح نیست چون مضمون این روایت با مذهب ابوحنیه، مالک و احمد بن حنبل موافق است و این افراد از مشهورترین فقهای اهل سنت می‌باشند، بنابراین، استناد به این روایت تمام نیست.

لکن در پاسخ از بزرگانی که روایت مذکور را بر تقیه حمل کرده‌اند، عرض می‌شود که مخالفت با عامّه در صورتی از مرجّحات محسوب می‌شود که تعارض وجود داشته باشد، یعنی بین دو روایت، تعارض باشد که روایتی که مخالف با عامه باشد ترجیح داده می‌شود، اما اگر روایت معتبری وجود داشته باشد و معارضی نداشته باشد، نمی‌توان از آن روایت دست برداشت و آن را بر تقیه حمل کرد و روایت صحیحه علی بن جعفر [که به آن اشاره شد] معارضی ندارد و در هیچ روایتی نیامده است که اگر منی بدون شهوت از شخص خارج شود، موجب وجوب غسل می‌شود لذا نمی‌توان روایت صحیحه علی بن جعفر را بر تقیه حمل کرد، در نتیجه خروج منی در صورتی موجب وجوب غسل می‌شود که همراه با شهوت باشد.

«الحمد لله رب العالمین»